

Ene Mihkelsoni „Torn“ inglise keeles: tõlkija märkusi ja refleksioone

Tiina Ann Kirss

Eesti Kirjandusmuuseum

Luulekogus „Torn“ sõnastab luuletaja-mina näiliselt selge lähtemanifesti: imperatiiv on sulguda (elevandiluust) torni, mis osutub olematuks ning võimatuks. Kas sulgumise kiusatus tuleneb refleksioonivajadusest või on see kaitserefleks, kuna ees võib seista „pikkade nugade öö“? Luuletaja vastuseks on lahata eri kihte ühiskondlikust ja isiklikust elust, eriti arvestades mõõdet „meie“, mis täheldab esmalt kaasmaalasi ning alles siis laieneb üldinimlikule tasandile. Ta vaeb ohumärke, rahvuslikke illusioone ja patoloogiad, ajaloolisi paradoksaalsusi ja paratamatusi. Torn on teoreetiline varjupaik, kants, mille avaustest kõnelev sõna on soomustatud, muutudes kohati monumentaalseks. Mihkelsoni luule (ja selle konkreetse luulekogu) tõlkimine peab arvestama meie-mõõtme kaardistamisega, mille kaudu ja mille tagajärjel kujuneb adressaat. Kuidas avaneb mitmeti vihjeterohkest võrgustikust kujunev „meie“ kogukonda mittekuuluvale lugejale? Ehk kõige raskem väljakutse on tõlkida mihkelsonlikku nüansirohket ironiat, tema nõtket, kuid kõlavat luuletaja-häält. Inglise keelde tõlkimisel ilmnevad spetsiifilisemad väljakutsed: sõnamängud kõnekäändudega või sõna kahemõttelisused sageli tasalülituvad ingliskeelses tõlkes, nagu näiteks luuletuses „Maailma serval“ („Maitsemeel tajub lõhe tähendust Meie tegevuses / ei puudu kurbus ja ironia Kas teist niisugust / lõhesöömist elus ette tulebki“, lk 20) ja luuletuses „Ajaloos ilu“ 1 („Pära põrub tasuta“, lk 54). Tõlkekadude hulgas on ka murdelisust (näiteks „Häbi on tappa inimest kirjutas luuletai“, lk 56). Mõnes muus luuletuses on vihjetekobar nii kultuurispetsiifiline, et isegi toetavad viited kogumiku lõpus ei aitaks luuletust väljaspool Eesti kultuuriruumi mõista (näiteks „Sünd tuleb andeks anda Hvastovile ja fs-le“, lk 51). Positiivsel poolel võib märkida mihkelsonliku luulerea rütmi kohati ladusat ülekandumist inglise keelde (näiteks luuletuses „NÕUKOGUDEAEGNE LAPSEPÕLV OLI ÖNNELIK“, lk 15).

Ettekanne püüab valitud näidete põhjal mõtestada „Torni“ luuletuskoguna läbi tõlkeprotsessi, pöörates erilist tähelepanu keeleregistrite mõõtkavale ja ironia avaldumisele.